

TOIMINTAOHJE LAPSEEN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOS- JA KALTOINKOHTELUEPÄILYJEN KOHTAAMISEEN, TUTKIMISEEN JA HOITOO KESKI-SUOMESSA

Malli päivitetty 11.11.2022

SISÄLLYSLUETTELO

MALLIN KÄYTTÄJILLE.....	2
1. TUNNISTAMINEN.....	3
2. ILMOITUSVELVOLLISUUS.....	5
2.1. Lastensuojeluilmoitus.....	5
2.2. Ilmoitus poliisille (tutkintapyyntö)	7
3. LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITTÄMINEN	8
3.1. Sosiaalityöntekijän tehtävät.....	8
4. EPÄILYN SELVITTÄMINEN	10
4.1. Poliisin tehtävät.....	10
4.2. Oikeuspsykiatrinen tutkimus.....	11
4.2. Ilmoituksen tehneen työntekijän tehtävät	11
4.3. Esitutkinnan päättäminen.....	12
5. TERVEYDENTILAN ARVIOINTI	13
5.1. Somaattinen tutkimus	13
5.2. Akuutti psyykkisen tilan tutkiminen.....	14
6. HOITO	18
6.1 Kriisiapu	15
6.2 Psykologinen/psykiatrinen arviointi ja tutkimus.....	15
6.3 Terapeuttinen tuki ja hoito	16
7. SEURANTA.....	18
LOPUKSI.....	18
AJANTASAINEN LAINSÄÄDÄNTÖ.....	18

LIITTEET:

LIITE 1: TIIVISTETTY TOIMINTAOHJE LAPSEEN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOS- JA KALTOINKOHTELUEPÄILYJEN KOHTAAMISEEN, TUTKIMISEEN JA HOITON KESKI-SUOMESSA.....	19
LIITE 2: AMMATTILAISTEN TYÖN TUEKSI.....	20

MALLIN KÄYTTÄJILLE

Kun sinulla työntekijänä herää epäily lapsen joutumisesta seksuaalirikoksen tai muun väkivallan tai kaltoinkohtelun uhriksi tai lapsi kertoo itse sinulle kokemastaan väkivallasta, on erittäin tärkeää, että lähdet toimimaan asiassa välittömästi. Tämä toimintaohje auttaa sinua etenemään tilanteessa, jossa oleellisen tärkeää on yhteistyösi lastensuojelun ja poliisin kanssa.

Kaikilla lastensuojelulain ilmoitusvelvollisilla on velvollisuus tehdä

- **LASTENSUOJELUILMOITUS JA**
- **ILMOITUS POLIISILLE**

jos on syytä epäillä alle 18-vuotiaaseen kohdistunutta

- **seksuaalirikosta (Rikoslain 20 luvussa mainittua) TAI**
- **henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta (sellaista Rikoslain 21 luvussa mainittua, jonka enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta)**

Lievien pahoinpitelyjen osalta tulee tehdä LASTENSUOJELUILMOITUS.

Lapseen kohdistuvat seksuaalirikokset sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ovat aina LASTENSUOJELUASIA

Rikoslain 20 luvun rikoksia ovat mm: lapsen raiskaus, lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito tai levittäminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen kajoaminen lapseen, korvauksen tarjoaminen nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, lasta seksuaalisesti esittävän esityksen seuraaminen, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin ym.

Rikoslain 21 luvun rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ovat: henkirikokset ja niiden yritykset, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, törkeä vammantuottamus, vaaran aiheuttaminen ja heitteillepano. Viimeisimmät rikoslain muutokset lapseen kohdistuvien seksuaalirikosten osalta tulevat voimaan 1.1.2023 ja ne on huomioitu tässä oppaassa.

Tämä opas on tiivistetty ohjeistus keskisuomalaisille ammattilaisille, joiden tehtävänä on ryhtyä toimenpiteisiin lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen ja henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen kuten pahoinpitelyn tai muun kaltoinkohtelun epäilyn selvittämiseksi, tutkimiseksi ja hoitamiseksi. Malli ei ole tarkoitettu seikkaperäiseksi ohjeeksi esimerkiksi puheeksi ottamisesta. Työryhmä suosittaa, että kukin toimipiste laatii mallin pohjalta oman tarkennetun toimintaohjeensa, ellei sellaista jo ole olemassa. Koko Keski-Suomea koskevan mallin päivittämisestä vastaa Keski-Suomen lastensuojelutyöryhmä, jota koordinoi Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Mallista on nettiversio osoitteessa www.koske.fi. Hyvinvointialueelle siirtymisen myötä ohjeen päivittäjä tultaneen päivittämään. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin omat tarkennetut ohjeet löytyvät jatkossa hyvinvointialueen työntekijöiden Polku-intrasta Sampo-ohjepankista, jossa on sekä ammattilais- että potilasohjeet.

1. TUNNISTAMINEN

Epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta voi syntyä kenelle tahansa lapsen kanssa työskentelevälle esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, koulussa, kerhoissa, terveydenhoitajan vastaanotolla, terveysasemalla, perheneuvolassa, sairaalassa tai sosiaalitoimistossa. Epäily voi syntyä mm. seuraavissa tilanteissa:

- Lapsi kertoo itse
- Lapsen käytös ja oireet herättävät epäilyn
 - Fyysiset jäljet/vammat
 - Lapsen käyttäytyminen/oireilu ja/tai sen muutos
 - Lapsen (yli)seksualisoitunut käyttäytyminen
 - Leikit, piirrokset, ainekirjoitukset/esseet
 - Pienten lasten yksittäiset poikkeavat lausahdukset
 - Nämä voivat antaa syytä selvittää asiaa ja lapsen/perheen tilannetta tarkemmin, mutta eivät kerro suoraan kaltoinkohtelusta tai mitä on tapahtunut
 - Muista, että (pieni) lapsi voi puhua/leikki/piirtää jotain, mitä on nähnyt/kuullut eikä asia välttämättä ole tapahtunut itselle
- Rikoksesta epäillyn henkilön toiminta paljastuu tai epäilty itse ilmoittaa tapahtuneesta
- Löydökset muun tutkimuksen yhteydessä johtavat epäilyyn
- Perheen toiseen lapseen on kohdistunut seksuaalirikos tai häntä on pahoinpidelty
- Lasta on lähestytty tai houkuteltu sosiaalisessa mediassa tai internetissä seksuaaliseen kanssakäymiseen

Tällaisessa tilanteessa työntekijän tulee kirjata mahdollisimman tarkasti muistiin

1. havainnot eli tapahtuman sisältö, aika, paikka ja tapahtumaan liittyvät henkilöt. Havainnot ovat kuullut ja nähdyt asiat sekä lapsen puhumat ja tekemät asiat. Havainto koskee jotakin, mitä tapahtui oikeasti ja mitä havaittiin, ei sitä, mitä havainnon tulkitaan merkitsevän ja mihin asioihin sen tulkitaan viittaavan.
2. keskustelun, kertomuksen, kysymysten ja vastausten sanamuodot.

Epäily lapsen joutumisesta seksuaalirikoksen tai henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen kohteeksi ei ole aina selkeästi tunnistettavissa tai näytettävissä toteen. Epäily voi herätä epämääräisenä huolena. Huoli kuitenkin aina perustuu johonkin, josta voi puhua.

Kun lapsi itse tuo tai on tuonut esille sinua huolestuttavia asioita

- Järjestä rauhallinen ja kahdenkeskinen tila ja paikka.
- Pysy itse rauhallisena mitä tahansa lapsi sinulle kertoo tai ilmaisee.
- Kuuntele lasta ja rohkaise puhumaan. Tämä voi olla ainoa kerta, kun lapsi kertoo epäilystä.
 - ”Sinulla on lupa puhua kaikesta mikä painaa”.
- Auta lasta kertomaan, mutta älä painosta häntä siihen, älä johdattele lasta
 - ”Hyvä kun kerrot”
- Jos lapsi kertoo epäselvästi, älä oletta, arvaa tai tulkitse

”Mitä tarkoittit kun sanoit että... Kerro lisää?”

- Jos on aiheellista tarkentaa
 - Käytä ensisijaisesti avoimia kysymyksiä.
 - ”Mitä sitten tapahtui?”
 - Tarvittaessa voit kysyä myös ”Mitä? Missä? Milloin? Kuka?”- tyyppisiä kysymyksiä.
 - Käytä lapsen omia sanoja, termejä ja kommunikointikeinoja.
- Vältä seuraavan tyyppistä kyselyä (eli johdattelua)
 - Sattuiko sinuun kovasti?
 - Sen on täytynyt tehdä kipeää?
 - Koskiko hän sinun...?
 - Oliko se isä, joka teki noin?
- Muista huolellisten muistiinpanojen tekeminen keskustelu(i)sta
 - Kirjaa sanatarkasti lapsen avoin kerronta, sekä omat kysymyksesi että lapsen vastaukset
 - Älä käännä lapsen puhetta yleiskielelle kirjatessasi (termit)
 - Äänitallennus mahdollisuus?
 - Kirjauksen tekee se, jolle lapsi on kertonut asiasta
 - Toimita tarkat kirjaukset käydyistä keskusteluista poliisille ja lastensuojeluun; ei pelkkää tiivistelmää
 - Tarkista, miten työpaikallasi kirjataan arkaluontoisia tietoja
 - Valokuvaus näkyvistä vammoista: mahdollisimman tarkat kuvat (mitalla jos mahdollista) ja kokovartalo kuva (kenestä kuva on otettu, mistä kohti)
- Ota vastaan lapsen tunteita hyväksyvästi ja myötäeläen.
- Kiitä lasta puhumisesta ja osoita ymmärrystä kertomisen vaikeutta kohtaan.
 - ”Olet todella rohkea, kun kerrot”
- Vapauta lapsi vastuusta, syy ei ole hänen.
 - ”Se, mitä tapahtui, ei ole sinun syytäsi”
- Kerro lapselle, että teet parhaasi hänen auttamisekseen ja siksi myöskään et voi pitää asiaa omana tietonasi vaan selvität asiaa muiden aikuisten kanssa.
 - Lapsi ei tarvitse vielä epäilyn heräämisvaiheessa tarkkaa tietoa prosessin etenemisestä, mutta tarvitsee vahvistuksen, että hän on tullut kuulluksi ja hänen asiansa on tärkeä.
 - Osoita lapselle, että sinä olet kuullut häntä ja kiitä häntä siitä, että hän kertoi asiasta.
- Jos kaltoinkohtelu epäily kohdistuu lapsen lähipiiriin, konsultoi ensin poliisia ja/tai lastensuojelua; miten, milloin ja kuka on vanhempiin yhteydessä
 - Tämä on tärkeää lapsen hyvinvoinnin ja tutkinnan turvaamiseksi
- Jätä asian tarkempi selvittely poliisille

Asiassa voi aina konsultoida lastensuojelun sosiaalityöntekijää ja akuutissa tilanteessa myös Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystystä. Lastensuojelusta voidaan aina konsultoida poliisia ja oikeuspsykiatrista tutkimusyksikköä.

Kynnys tehdä LASTENSUOJELUILMOITUS sekä TUTKINTAPYYNTÖ poliisille ylittyy, kun ilmoitusvelvollisella herää EPÄILY lapseen kohdistuneesta väkivallasta, ilmoittajan ei tarvitse olla asiasta varma tai pystyä näyttämään epäilyä toteen.

2.ILMOITUSVELVOLLISUUS

Lapseen kohdistuneen

* seksuaalirikoksen sekä

* lapseen kohdistuneen Rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen, jonka enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta,

epäily on aina peruste ILMOITUKSEN TEKEMISEEN POLIISILLE SEKÄ LASTENSUOJELUILMOITUKSEN tekemiseen.

Ilmoituskynnys ei edellytä täyttä varmuutta tai edes todennäköisiä syitä epäillä rikoksen tapahtuneen, vaan pelkkä epäily asiasta riittää.

Epäiltäessä lapsen lievää pahoinpitelyä, tulee tehdä aina LASTENSUOJELUILMOITUS.

Vastuu ilmoittamisesta on sillä, joka asian havaitsee. Ilmoitusvelvollisuutta ei voi siirtää toiselle henkilölle.

Mikäli kyse on perheen sisäisestä epäilystä tai on mahdollista, että tekijä on perheen lähipiiristä, lastensuojeluilmoituksesta tai poliisille tehdystä ilmoituksesta ei saa kertoa vanhemmille tai huoltajille.

Tietojen antaminen viivästytetään Kannassa määräajaksi tai pysyvästi, jos tietojen näkeminen ei ole lapsen edun mukaista.

2.1. Lastensuojeluilmoitus, Lastensuojelulaki 25§

”Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan hyvinvointialueelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä: (8.7.2022/610)

sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoido, opetustoimi, nuorisotoimi, poliisitoimi, Rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitettu vastaanottokeskus tai järjestelykeskus, hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, koululaisten aamu- tai ilta-päivätoimintaa harjoittava yksikkö, Tulli, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen, Kansaneläkelaitos.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu:

1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko; tai

2) sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sie-lunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.”

Lastensuojelulain 25 § on ehdottomasti velvoittava säännös, joka syrjäyttää muissa laeissa olevat vaitiolo- ja salassapitosäännökset. Rikoslaisissa (39/1889, 40: 9 §) on säädetty virkavelvollisuuden laiminlyönnistä ja säännöstöä sovelletaan myös ilmoituksen tekemättä jättämistapauksissa. Ilmoitusvelvollisuutta ei voi siirtää toiselle henkilölle.

Myös yksityishenkilö voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Yksityishenkilö voi tehdä lastensuojeluilmoituksen nimettömänä. Mikäli yksityinen lastensuojeluilmoituksen tekijä kertoo henkilöllisyytensä, se kirjataan sosiaalitoimen asiakirjoihin ja asiakkaalla on asianosaisen tietojensaantioikeuteen perustuva oikeus saada tieto ilmoittajasta, mikäli ei ole erityistä, lapsen edusta johtuvaa syytä, salata tietoa. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä suullisesti (esim. puhelimitse) tai kirjallisesti.

https://thl.fi/documents/647345/1832704/Lastensuojeluilmoitus_ilmoitusosa_suomi.pdf/9393564b-ff62-08da-781e-764412e9861c?t=1633073497899

Lastensuojeluilmoituksessa annetaan seuraavat tiedot:

- ilmoittajan yhteystiedot (LsL 25§ mukaisesti ilmoitusvelvollinen ei voi tehdä lastensuojeluilmoitusta nimettömänä)
- mihin tieto/huoli perustuu
- mitä on tapahtunut
- miten asia on tullut ilmoittajan tietoon
- miten ilmoittaja on työskennellyt lapsen ja hänen perheensä kanssa kyseisessä asiassa

Virka-ajalla tietoon tulleesta lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tai henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta tehdään viipymättä lastensuojeluilmoitus hyvinvointialueen lastensuojeluun.

Virka-ajan ulkopuolella tietoon tulleesta akuutista lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tai henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta tehdään viipymättä lastensuojeluilmoitus Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystykseen tai hätäkeskukseen.

Lastensuojelun työntekijä ottaa tarvittaessa yhteyttä ilmoituksen tekijään tehdäkseen tarkentavia kysymyksiä ja kirjaa lastensuojeluilmoituksen lapsen asiakirjoihin. Lapsen huoltajat saavat lastensuojeluilmoituksen luettavakseen sellaisenaan, ellei erityinen syy anna aiheutta tietojen salaamiseen. Lastensuojeluprosessi käynnistyy lastensuojeluilmoituksesta ja lapsen suojelutarpeen arvioinnista. Keskeistä on kiireellisten toimenpiteiden ja suojelutarpeen arviointi. Kaikissa tilanteissa pyritään hyvään yhteistyöhön lapsen, huoltajien ja vanhempien kanssa. Perheellä ja lapsella on oikein ajoitetussa kohtaa prosessia oikeus tietää, kuka työntekijä on tehnyt lastensuojeluilmoituksen.

Jos herää epämääräinen epäily suunnitelmasta kohdistaa lapseen sukuelinten silpomista, täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattihenkilöillä on tällöin myös oikeus tehdä salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoitus poliisille, jos he ovat työssään saaneet tietoja olosuhteista, joiden perusteella on syytä epäillä jonkun ole-

van vaarassa joutua väkivallan kohteeksi (laki potilaan asemasta ja oikeuksista 4 luku 13 § 4 mom, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 3 luku 18 § 3 mom).

Jos suunnitelma lapsen silpomiseksi vaikuttaa saatujen tietojen perusteella yksityiskohtaiselta, kyseessä voi olla rikos nimeltä törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu. Tämä rikos on lastensuojelulain 25 §:n ilmoitusvelvollisuuden piirissä eli siitä jokaisen lastensuojeluilmoitusvelvollisen pitää tehdä sekä lastensuojeluetä rikosilmoitus.

2.2. Ilmoitus poliisille (tutkintapyyntö)

Kaikilla niillä, joilla on velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen (ks. kohta 2.1.), on velvollisuus tehdä, salassapitosäännösten estämättä, ilmoitus poliisille, kun epäilevät lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta tai pahoinpitelyrikosta, jossa rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Poliisia voi konsultoida nimettömästi epäselvissä tapauksissa.

Poliisille ilmoitetaan joko suullisesti tai kirjallisesti. Seuraavat poliisipäivystykset ovat avoinna arkisin klo 9-15:

Jyväskylän poliisiaseman päivystys puh. 0295 414 803.

Viitasaaren poliisipäivystys p. 0295 445 303

Äänekosken poliisiaseman rikostutkinta p.0295 448 415

Ilmoituslomake tutkintapyyntöön tekemiseen:

<https://thl.fi/documents/647345/867262/ILMOITUS+LAPSEEN+KOHDISTUNEESTA+RIKOSEP%C3%84ILYST%C3%84.pdf/6cc58eb8-42a7-4573-98d1-810bb72de63f?t=1645101257916>

Lastensuojelutarpeen arvioinnista vastaa lastensuojelun sosiaalityöntekijä.

Rikoksen selvittämisestä vastaa poliisi.

Lapsen välittömästä hoidon tarpeesta ja somaattisen tutkimuksen tekemisestä vastaa terveydenhuolto.

Lapsen kohdistuvan seksuaalirikoksen ja pahoinpitelyrikoksen selvittäminen on aina moniammatillista yhteistyötä, jossa kukin omalta osaltaan vastaa joustavasta tiedonkulusta ja prosessin etenemisestä.

3. LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITTÄMINEN

3.1. Sosiaalityöntekijän tehtävät

Kun sosiaalityöntekijän tietoon tulee epäily lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta tai kaltoinkohtelusta, hän arvioi välittömästi lapsen kiireellisen lastensuojelun tarpeen. Lisäksi hänen on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen vastaanottamisesta ratkaistava, onko lastensuojelutarpeen selvitys aloitettava. Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu tarpeenmukaisten sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen.

Kiireellisissä tilanteissa sosiaalipalvelujen tarve on arvioitava viipymättä (sosiaalihuoltolaissa SHL 1301/2014, 29 §) vuorokauden ajasta riippumatta. Myös Lastensuojelulain (417/2007) 11 §:n mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on hyvinvointialueen järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan.

Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen on ensisijaisesti huoltajien velvollisuus. Sosiaalityöntekijän tulee tarkistaa, että he kykenevät siihen ja vakuuttua siitä, että lapsi on turvassa. Mikäli on mahdollista, että epäilty kuuluu lapsen lähipiiriin, vanhemmille ei tulisi kertoa lastensuojeluilmoituksen sisällön yhteydessä tehdystä tutkintapyyntöstä ennen kuin siihen on poliisilta lupa. Sosiaalityöntekijä arvioi ja varmistaa lapsen välittömän suojan ja turvan sekä kriisiavun tarpeen. Tarvittaessa lapsen turvallisuus taataan kiireellisellä sijoituksella (LsL 38).

Lastensuojeluprosessi jatkuu yhteistyössä perheen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Perheelle järjestetään tarvittavat avohuollon tai sosiaalihuollon tukitoimet ja heitä ohjataan hoitoon. Prosessia ohjaa ja seuraa lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä myös varmistaa, että lapselle ja perheelle on tarjolla riittävästi psykososiaalista tukea terveydenhuollon tarjoaman hoidon ja sosiaalitoimen tukitoimien muodossa. Oikeanlaisen ja oikea-aikaisen avun ja tuen järjestämisessä eri toimijoiden välinen yhteistyö on välttämätöntä. Sosiaalityöntekijä toimii yhdyshenkilönä muihin yhteistyökumppaneihin päin. Tarvittaessa lapsen tilanne turvataan huostaanotolla ja sijaishuollon järjestämisellä (LsL 40 §).

Lastensuojelullisen tai sosiaalihuollollisen tuen tarve voi jatkua, vaikka hoidon tarvetta ei olisikaan tai vaikka rikosta ei todettaisi tapahtuneen.

Lapsen edunvalvoja lastensuojeluprosessissa

Sosiaalityöntekijä arvioi myös, tarvitseeko lapsi lastensuojelun edunvalvojaa lastensuojeluprosessissa (LsL 22 §). Kun on kysymys perheen sisäisestä rikoksesta, on todennäköistä, ettei / etteivät huoltaja / huoltajat pysty puolueettomasti valvomaan lapsen etua. Lastensuojelun edunvalvojan määräämisen edellytyksenä on, että

- lapsella ja huoltajalla on eturistiriita ja että
- lapsen edun turvaaminen ja asian selvittäminen vaativat edunvalvojan määräämistä

Lastensuojelun edunvalvojan tehtävänä on valvoa puolueettomasti lapsen etua lastensuojeluprosessissa.

Hakemus lastensuojelun edunvalvojan määräämisestä tehdään digi- ja väestötietovirastoon, jos huoltajat suostuvat edunvalvojan määräämiseen. Muussa tapauksessa hakemus tehdään käräjäoikeudelle. Lisätietoa lastensuojelun edunvalvonnasta ja lomakemallit: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-edunvalvonta>

Lähestymiskiellon hakeminen

Lähestymiskielloa voidaan hakea tilanteissa, joissa on olemassa vaara, että lapsen henkeä, terveyttä, rauhaa tai vapautta uhataan tai että häntä muutoin vakavasti häiritään. Lähestymiskielloa voi hakea häirinnän kohteena oleva, huoltaja, sosiaaliviranomainen, syyttäjä tai poliisi. Laki lähestymiskiellosta (898/1998).

Jos uhka on akuutti eli henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista, poliisi voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon. Käräjäoikeus päättää tällöin myöhemmin, onko lähestymiskielloa perusteltua pitää voimassa.

Lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen koordinoima lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä voi antaa konsultaatioapua sosiaalityöntekijälle ongelmallisissa asiakastilanteissa, joissa tarvitaan useiden ammattialojen asiantuntemusta toimintasuunnitelman laatimiseksi vaikeassa asiakastilanteessa. Lisätietoja ryhmästä löydät täältä:

<https://koskeverkko.fi/asiantuntijatyo/lastensuojelun-moniammatillinen-asiantuntijaryhma/>

4. EPÄILYN SELVITTÄMINEN

Vastuu rikoksen selvittämisestä kuuluu poliisille.

Ilmoitusvelvollisuuden toteutuessa normaali salassapitovelvollisuus viranomaisiin päin kumoutuu.

Seksuaalirikosta tai henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta epäiltäessä ei lapsen vanhemmille/huoltajille kerrota

*epäilystä

*sosiaaliviranomaisille ja/tai

*poliisille tehdystä ilmoituksesta

jos on mahdollista, että tekoon syälliseksi epäilty kuuluu lapsen lähipiiriin (on oman perheen jäsen, huoltaja tai lähisukulainen).

Lapsen etu on, että lapsi saa oikeutta.

4.1. Poliisin tehtävät

Kun poliisille on tehty tutkintapyyntö tai kun asia on muuten tullut poliisin tietoon, poliisi harkitsee, käynnistetäänkö asiassa esitutkinta.

Esitutkinnan aikana poliisi:

- tekee käräjäoikeudelle hakemuksen sijaisedunvalvojan määräämiseksi lapselle kyseiseen rikosasiaan, mikäli rikoksesta epäilty on toinen vanhemmista ja vanhemmilla on yhteishuoltajuus tai kun lapsen ja hänen edunvalvojansa tai edunvalvojien (huoltajien) keskinäiset edut muusta syystä saattavat joutua ristiriitaan.
- kuulustelee asianomistajan ja rikoksesta epäillyn lisäksi niitä henkilöitä, jotka asiasta tietävät, suorittaa mahdollisia teknisiä tutkimuksia ja käyttää tarvittaessa pakkokeinoja kuten kiinniottaminen, pidättäminen, kotietsintä jne. Alle 15-vuotiaan lapsen kuuleminen tulee tallentaa aina videotallenteeseen, koska alle 15-vuotiasta ei kuulla oikeudessa henkilökohtaisesti.
- ohjaa lapsen tarvittaviin tutkimuksiin pyytämällä tarvittaessa virka-apua lapsen somaattiseen tutkimiseen tai kuulustelemiseen Kuopion tai Tampereen oikeuspsykiatriasta tutkimusyksiköstä (alle 16 v.) tai nuoren somaattiseen tutkimiseen Sairaala Novasta (16v. täyttänyt)
- määrittää, kuka kuljettaa lapsen tutkimuksiin
- tilaa lääkäriinlausunnot lasta tutkineilta ja hoitaneilta lääkäreiltä. Lasta tutkineiden ja hoitaneiden lääkäreiden tulee antaa pyydettäessä lausunto esitutkintaa varten.

Akuuteissa tilanteissa poliisi voi pyytää virka-apua myös suullisesti. Tällöin poliisi voi toimittaa kirjallisen virka-apupyynnön myös jälkikäteen.

Lisätietoa löydät täältä: Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. Opas poliisille.

<https://poliisi.fi/documents/25235045/33939256/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf/01b971f6-8ebb-eb54-dd97-6c1663d616b3/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf?t=1642679496880>

4.2 Oikeuspsykiatriset tutkimukset

Lasten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta perustuu lakiin lapsen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä (1009/2008). Lain mukaan yksiköt antavat virka-apua poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille lapsen kohdistuneiden väkivaltaepäilyjen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi ja valtio korvaa edellä mainittuun toimintaan liittyvät kustannukset.

Virka-apua voi pyytää alle 16-vuotiaista lapsista ja nuorista, joiden epäillään olleen väkivaltarikoksen kohteena. Jos lapsen terveydentila tai kehitys edellyttävät, voi virka-apua pyytää myös alle 18-vuotiaan kohdalla.

Tarkempaa tietoa oikeuspsykiatrisen tutkimusyksikön ja poliisin välisestä yhteistyöstä löytyy täältä: Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. Opas poliisille.

<https://poliisi.fi/documents/25235045/33939256/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf/01b971f6-8ebb-eb54-dd97-6c1663d616b3/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf?t=1642679496880>

4.3. Ilmoituksen tehneen työntekijän tehtävät

Rikosepäilyyn liittyen lapselle saattaa tulla kutsu tulla kuultavaksi poliisilaitokselle tai poliisin virka-apupyynnön kautta lasten ja nuorten oikeuspsykiatriseen tutkimusyksiköön. Lasta voidaan kuulla esimerkiksi todistajan tai asianomistajan asemassa. Tilanne saattaa jännittää lasta ja hän saattaa kertoa tunteistaan työntekijälle, jonka tietää tilanteestaan tietävän. Tällöin on tärkeää, ettei työntekijä toiminnallaan vaaranna poliisin tutkimusta.

Poliisin kanssa olisikin hyvä käydä etukäteen keskustelua siitä, mitä työntekijä voi asiasta lapsen kanssa keskustella. Jos tämä ei yllättävässä tilanteessa ole mahdollista, välttä antamasta lapselle ohjeita siitä, mitä hän kertoo kuulemisessa. Rikosepäily selvittämisen kannalta on tärkeää, että lapsi kertoo muistamistaan ja kokemistaan asioista omin sanoin. Lapsella on lupa puhua. Hänellä on myös oikeus olla puhumatta. Jos lapsi puhuu rikosepäilyyn liittyvistä asioista sinulle oma-aloitteisesti, pysy rauhallisena, kuuntele ja ota vastaan lapsen kertomus. Kerro poliisille lapsen tietoosi saattamat asiat.

Lapsi tarvitsee selityksen siitä, miksi poliisi haluaa keskustella juuri hänen kanssaan. Lapsille on aiheellista sanoa menemättä rikosepäilyn yksityiskohtiin, että poliisi haluaa

puhua hänen kanssaan lapsen elämästä ja kokemista asioista. Lapselle on hyvä mainita, ettei lapsi ole tehnyt mitään väärää. Poliisi tai oikeuspsykiatrisen tutkimusyksikön psykologi selittää lapselle tarkemmin, mistä lapsen kuulustelussa on kysymys.

Kuulemisen jälkeen on hyvä varata lapselle kahdenkeskistä aikaa, jotta hän halutessaan voi vielä jutella tilanteesta ja että hän pääsee siirtymään päivän muihin asioihin.

(Lähde: Ahl, N-M & Darth, M. (2015) Kun lapsi on menossa poliisin kuultavaksi -ohjeita aikuiselle kun lapsi saa kutsun tulla kuultavaksi rikosepäilyyn liittyen teoksessa Lajunen, Andell, Ylenius-Lehtonen (2015): Tunne ja turvataitoja lapsille. THL.)

4.4. Esitutkinnan päättäminen

Kun esitutkinta on saatettu loppuun tai kun sitä ei enää voida jatkaa:

- asia siirtyy syyteharkintaan tai
- tutkinnanjohtaja tekee päätöksen olla saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi (ei rikosta) tai
- tutkinnanjohtaja tekee syyttäjälle esityksen esitutkinnan rajoittamisesta esimerkiksi, mikäli on ilmeistä, että näyttöä rikoksesta ei tulisi saamaan, vaikka esitutkinta suoritettaisiin loppuun tai
- esitutkinta keskeytetään toistaiseksi, kun rikoksen mahdollisuutta ei ole voitu sulkea pois, mutta tutkintaa edistävää tietoa ei ole saatavissa.

5. TERVEYDENTILAN ARVIOINTI

Terveysthuollon on aina arvioitava lapsen hoidon tarve niin somaattisesta kuin psyykkisestä näkökulmasta.

Epäily on aina aihe tehdä lastensuojeluilmoitus ja tutkintapyyntö.

Koko terveydenhuollon henkilöstö kuuluu Lastensuojelulain 25§ mukaisiin ilmoitusvelvollisiin.

5.1. Somaattinen tutkimus

Somaattisella tutkimuksella eli fyysisellä lääkärintarkastuksella tarkoitetaan lapsen tutkimista mahdollisten rikoksella aiheutettujen vammojen toteamiseksi ja näytteiden taltiointiseksi.

Poliisi voi tehdä järjestämislain perusteella virka-apupyyntö lapsen somaattisesta tutkimuksesta järjestämislaissa tarkoitetulle tutkimusyksikölle, eli yliopistollisille sairaaloille. Tampereella ja Kuopiossa tutkimukset voidaan pyytää suoraan Tampereen yliopistollisen sairaalan (TAYS) lasten oikeuspsykiatrian yksiköltä ja Kuopion yliopistollisen sairaalan (KYS) lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksiköltä.

Jos seksuaalinen väkivalta -tapahtumasta on kulunut alle kaksi viikkoa:

Kun epäily kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen kohdistuneeseen seksuaalirikokseen, tutkimukset tapahtuvat Kuopion Yliopistollisessa Sairaalassa. 16-vuotta täyttäneen nuoren somaattiset tutkimukset keskitetään Sairaala Novan Seri-tukikeskukseen, johon tulee ottaa yhteyttä etukäteen

https://www.sairaalanova.fi/fi-FI/Hoito_ ja_tutkimukset/Seritukikeskus .

Lääkäri arvioi lapsen tai nuoren terveydentilan ja hoidon tarpeen sekä turvaa ensihoidon. Hän tekee yleisen fyysisen ja psyykkisen lääkärintarkastuksen ja kirjaa löydökset tarkasti.

Tutkimuksessa on otettava huomioon hoidolliset seikat ja tehtävä asiakirjamerkinnät tarkasti. Jos on syytä epäillä, että tutkinnassa saattaa olla mahdollista löytää varmentavaa näyttöä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, terveydenhuollossa otetaan vaadittavat oikeuslääketieteelliset näytteet ilman erillistä poliisin virka-apupyyntöä. Poliisiin ollaan kuitenkin mahdollisuuksien mukaan yhteydessä ennen näytteenottoa ja esitetään suullinen virka-apupyyntö. Kirjallinen virka-apupyyntö tehdään tällöin jälkikäteen heti kun se on mahdollista. Poliisi noutaa näytteet.

Tutkimusta ei yleensä tarvitse tehdä yöaikana vaan suunnitellusti seuraavana päivänä. Huomioitava tässä on, että mikäli tapahtumasta on alle puberteetti-ikäisillä kulunut alle 3

vrk ja puberteetin saavuttaneilla lapsilla alle 7 vrk, voidaan vielä saada tärkeitä näytteitä talteen. Mikäli aikaikkuna on umpeutumassa, on tärkeää olla välittömästi yhteydessä poliisiin. Oikeuskemiallisissa veri- ja virtsanäytteissä aikaikkuna voi olla pidempi, joten näiden merkitys tulisi myös muistaa ja ne tulisi ottaa varsinkin, jos tutkittavan epäillä olleen päihtynyt tapahtumahetkellä. Vammoja voidaan todeta kahteen viikkoon asti.

Jos seksuaalinen väkivalta -tapahtumasta on kulunut yli kaksi viikkoa:

Alle 16 -vuotiaan lapsen tai nuoren terveydentila selvitetään ensisijaisesti Kuopion yliopistollisessa sairaalassa. Erikoissairaanhoidon tutkimus tehdään näissä tapauksissa osana poliisin esitutkintaa ja tapahtuu poliisin virka-apupyynnöstä. 16 -vuotta täyttäneen tutkimus järjestetään Sairaala Novassa Seri-tukikeskuksessa.

Lasta tai nuorta ei tule tarpeettomasti altistaa toistuville kysymyksille eikä tarpeettomille tutkimuksille. Tärkeää on, että tutkimuksen suorittaa osaava henkilö.

Tarkemmat ohjeet somaattisten tutkimusten suorittamisesta sekä työnjaosta, jotka ovat löytyneet sairaanhoitopiirin HOPOsta, löytyvät jatkossa hyvinvointialueen työntekijöiden Polku-intrasta Sampo-ohjepankista.

Muu pahoinpitelyepäily

Pahoinpitelytutkimukset tehdään akuuteissa tilanteissa Sairaala Novassa. Ei-akuuteissa tilanteissa poliisi voi pyytää virka-apua esimerkiksi Kuopion yliopistollisesta sairaalasta.

5.2 Akuutti psyykkisen tilan tutkiminen

Myös lapsen psyykkisen tilan ja välittömän hoidontarpeen arvioinnista on huolehdittava. Psykiatrian konsultaatiopyynnot osoitetaan virka-ajan ulkopuolella päivystävälle psykiatrille.

Tärkeintä on varmistaa, että lapsi on turvassa, ja hän saa tarvitsemansa kriisiavun. Lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille on aina tehtävä.

Tiedon siirtyminen

Sairaalasta tieto tutkimustuloksista siirtyy poliisille. Lääkäri huolehtii, että lastensuojeluilmoitus tehdään. Terveydenhuolto, lastensuojelu ja poliisi tekevät tiivistä yhteistyötä prosessin aikana. Tarvittaessa voidaan tehdä useampi lastensuojeluilmoitus välttämättömän tiedon siirtämiseksi lastensuojeluun.

Sairaalassa arvioidaan myös lapsen/nuoren psyykkisen tuen tarve ja tehdään lähete tarvittaessa lastenpsykiatrille/nuorisopsykiatrille tai lastentaudeille Sairaala Novaan.

6. HOITO

6.1. Kriisiapu

Lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen tai henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen tai niiden epäilyn paljastuminen on aina vakava kriisi kaikille osapuolille. Seksuaalirikoksen tai henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen kohteeksi joutuneelle lapselle tai nuorelle sekä hänen perheelleen tulee järjestää kriisiapua tarvittaessa välittömästi.

Kriisiapua antavat kriisipalveluyksiköt. Perheneuvolasta voi saada perustasolle konsultaatioapua lapsen tukemiseen tilanteessa. Työntekijöiden kanssa voi arvioida lapsen psyykkisen avun tarvetta ja jäsentää tilannetta. Hoidon tarve arvioidaan perheneuvolan ja/tai lasten- ja nuorisopsykiatrian toimesta. Keski-Suomen alueella hoitoa antavat osa perheneuvoloista ja sairaanhoitopiirin lasten- ja nuorisopsykiatrian yksiköt.

Lapselle ja perheelle annettavasta kriisiavusta on huolehdittava niin nopeasti kuin se voidaan tehdä poliisin tutkimusta vaarantamatta. Kriisiavun tarpeessa voivat olla myös lapsen tai nuoren ystävät ja toveripiiri.

Keski-Suomen koko maakunnan kiireellinen kriisiapu on keskitetty 24 h Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystykseen:

www.jyvaskyla.fi/hatatilanteet_ja_paivystys/sosiaali-ja-kriisipaivystys

Seri -tukikeskus Sairaala Novassa tarjoaa apua seksuaaliväkivaltaa kokeneille yli 16-vuotiaille henkilöille sukupuolesta riippumatta:

https://www.sairaalanova.fi/fi-FI/Hoito_ja_tutkimukset/Seritukikeskus

Tukea kriisitilanteisiin saa myös:

- Kriisikeskus Mobilesta: <https://kriisikeskusmobile.fi/>
- Rikosuhripäivystyksestä: <https://www.riku.fi/yhteystiedot/>
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen: <https://tukinainen.fi/>
- Valtakunnallinen kriisipuhelin 24 h: <https://mieli.fi/tukea-ja-apura/kriisipuhelin/>
- Turvakodit: Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry
 - Liitukuja 2, 40520 Jyväskylä, p. 050 4688 179, ohjaajat.turvakoti@ksetu.fi
 - Torikatu 4, 44100 Äänekoski, p. 050 4773 973, ohjaajat.akiturvakoti@ksetu.fi

Akuuteissa tilanteissa soita hätäkeskukseen 112.

www.jyvaskyla.fi/hatatilanteet_ja_paivystys/sosiaali-ja-kriisipaivystys

6.2 Psykologinen/psykiatrinen arviointi ja tutkimus

Perheneuvoloissa annetaan suunnitelmallisesti, muttei akuutisti apua ja tukea lapselle ja lapsen perheelle sekä arvioidaan psyykkisen tuen ja hoidon tarve. Jyväskylän ja Jämsän perheneuvolassa asiakkuuteen otetaan alle 13 -vuotiaita lapsia ja alle 18 -vuotiaiden

lasten vanhempia. Muualla maakunnassa Laukaassa, Äänekoskella, Saarijärvellä, Viitasaaressa ja Keuruulla perheneuvolat palvelevat alle 18 -vuotiaiden lasten perheitä. Jyväskylässä ja Jämsässä 13 -vuotta täyttäneiden psykologinen arviointi ja tutkimus tehdään nuorisovastaanotolla.

Perheneuvolassa tehdään perheen ja verkoston kanssa yhteistä arviointia tuen ja hoidon tarpeesta. Perheneuvolassa voidaan tehdä myös tarvittaessa psykologisia tutkimuksia sisältäen perhetutkimuksen/perheen kokonaistilanteen kartoituksen, joiden myötä arvioidaan tapahtuneen lapselle aiheuttamien vaurioiden vakavuus.

Esitutkinnan ei tule olla este psykososiaalisen tuen / hoidon aloittamiselle tai jatkamiselle.

- Ensivaiheen psykososiaalinen tuki on luonteeltaan vakauttavaa, eikä siinä vaiheessa ole yleensä tarpeen käsitellä epäiltyä tapahtumaa, vaan turvata lapsen/nuoren/perheen hoidon tarpeen kartoitus, hoitoonohjauksen toteutuminen sekä akuutti tuen tarjoaminen.
- Hoitotahot tarvitsevat poliisilta tietoa siitä, miten lapsen kanssa voidaan edetä häiritsemättä esitutkintaa
- Hoitavaa tahoja voi ohjeistaa olemaan ottamatta aktiivisesti epäilyaihetta esiin lapsen kanssa.
- Mikäli lapsi oma-aloitteisesti tuottaa epäilyyn liittyvää tietoa, on hoitavan tahon hyvä kirjata puheet ylös sanatarkasti, mutta välttää tarkentavia kysymyksiä.
- Mikäli esitutkinta viivästyy, voi (trauma)terapiassa olla syytä edetä lapsen kanssa väkivaltakokemuksen käsittelyyn. Tällöin poliisin on syytä käydä keskustelua hoitavan tahon kanssa siitä, milloin epäilyaihetta voi esitutkinnan näkökulmasta käsitellä tarkemmin.

6.3 Terapeuttinen tuki ja hoito

Perheneuvolassa voidaan tarjota lapselle ja perheelle heidän tarvitsemaansa tukea ja osassa perheneuvoloista tarjotaan myös hoitoa. Tuki voi olla vanhemmuuden tukea lasten vanhemmille tai vakauttavaa terapeuttista tukea lapselle.

Tarvittaessa lapsi lähetetään terapiatarpeen arviointiin tai jatkohoitoon Sairaala Novan lasten- tai nuorisopsykiatriisiin yksiköihin. Lapsen psyykkistä tilaa arvioitaessa toimitaan yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa.

Seksuaalirikoksen kohteeksi joutumisesta voi selvitä. Seksuaaliväkivaltaa on erilaista, joten seurauksetkin uhrille ovat monenlaisia. Oireet voivat ilmetä heti tapahtuneen jälkeen tai viiveellä pitkänkin ajan, jopa vuosien, päästä. Joillekin uhreille oireita ei tule välttämättä lainkaan, kun taas osalla oireet voivat olla vaikeita ja pitkäkestoisia. Tyypilliset oireet ovat stressiperäisiä, jotka pitkään jatkuttuaan voivat joskus muuttua traumaperäiseksi stressihäiriöksi. Lapsella voi esiintyä myös normaalista seksuaalisesta kehityksestä poikkeavaa yliseksualisoitunutta käytöstä.

Oireisiin voi saada apua ja niitä voi hallita tai niistä on mahdollista toipua oikean hoidon, tuen ja terapian avulla.

Uhrin lisäksi myös omaiselle voi aiheutua tapahtuneesta erilaisia psyykkisiä oireita, mm. stressiä, erilaisia negatiivisia tunteita ja ahdistavia ajatuksia. Vanhempien tai huoltajien tarjoama tuki vaikuttaa myös lapsen kykyyn käsitellä seksuaalirikos- ja kaltoinkohtelu kokemusta, minkä takia myös heille on syytä tarjota apua. Pelkkä akuutin tilanteen hoito ei riitä, vaan usein tarvitaan pitkäaikaista tukea sekä uhrille että omaisille.

7. SEURANTA

Sosiaalitoimi vastaa tilanteen seurannasta ja lastensuojelullisesta tai sosiaalihuollollisesta jatkotyöskentelystä. Muiden prosessissa mukana olleiden on välitettävä jatkotyöskentelyn ja seurannan kannalta olennaiset tiedot lapsen ja hänen perheensä nykytilanteesta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Yhteistyövelvoite on kirjattu sekä sosiaali- että terveydenhuollon lakeihin.

Monialaista yhteistyötä tehdään myös seurannan aikana hoidollisen avun turvaamiseksi ja yhteensovittamiseksi lastensuojelullisten/sosiaalihuollollisten toimien kanssa. Tiedon jakaminen on tärkeää lapsen ja perheen riittävän avun ja tuen saamiseksi. Juridinen prosessi voi kestää pitkään.

LOPUKSI

Tämä malli lapsen kohdistuvan seksuaalirikoksen ja henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen tunnistamisesta, puuttumisesta, tutkimisesta ja hoitamisesta on laadittu alun perin Keski-Suomen Haravaprojektin (2000–2004) toimesta. Mallin laadintaan on osallistunut laaja maakunnallinen, moniammatillinen asiantuntijaryhmä, jossa on ollut edustajat mm. perussosiaali- ja terveydenhuollosta, erikoissairaanhoidosta (lastentaudit ja lasten ja nuorisopsykiatria), poliisista, perheneuvoloista ja ensi- ja turvakodista. Lisäksi mallin valmistelussa on kuultu eri vaiheissa kuntien, järjestöjen ja erityispalvelupisteiden ammattilaisia. Mallin valmistelussa on tukeuduttu lisäksi Duodecimin Käypä hoito -suositukseen ja Stakesin vuonna 2003 julkaistuun oppaaseen ”Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen”.

Alkuperäistä mallia on päivitetty 2007, 2008, 2012, 2014, 2015, 2019 sekä loppu vuodesta 2022.

LAINSÄÄDÄNTÖ

Ajantasainen lainsäädäntö tarkistettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

LIITE 1

TIIVISTETTY TOIMINTAOHJE LAPSEEN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOS- JA KALTOINKOHTELUEPÄILYJEN KOHTAAMISEEN, TUTKIMISEEN JA HOITOON KESKI-SUOMESSA

Kun tietoosi tulee tai herää epäily lapsen tai nuoren joutuneen

- seksuaalirikoksen TAI
- muun väkivallan tai kaltoinkohtelun uhriksi:

Jos lapsi/nuori kertoo sinulle tapahtumista:

- Ole rauhallinen ja kuuntele. Pysy neutraalina. Älä vaienna lasta.
- Kirjaa tarkka tapahtumakuvaus siitä kuka asiasta kertoi ja kenelle, mitä hän kertoi, miten hän kertoi, missä hän kertoi ja milloin epäily on syntynyt.
- Kirjaa mahdollisimman tarkat kuvaukset siitä, ketkä ovat kysyneet lapselta tai nuorelta asiasta, mitä häneltä on kysytty ja mitä hän on vastannut ja kertonut.

Ole välittömästi yhteydessä:

- lastensuojeluun (lastensuojeluilmoitus) TAI
- virka-ajan ulkopuolella akuutissa tilanteessa sosiaalipäivystykseen (lastensuojeluilmoitus)
- JA poliisiin (rikosilmoitus)

Ilmoituskynnys ei edellytä täyttä varmuutta tai edes todennäköisiä syitä epäillä rikoksen tapahtuneen, vaan pelkkä epäily asiasta riittää.

Jos olet epävarma siitä, miten tulee toimia, lastensuojelua ja sosiaalipäivystystä voi aina konsultoida.

Vastuu ilmoittamisesta on sillä, joka asian havaitsee. Ilmoitusvelvollisuutta ei voi siirtää toiselle henkilölle.

Jos epäily on perheen sisäinen tai on mahdollista, että tekijä on perheen lähipiiristä, älä informoi perhettä.

LIITE 2

Ammattilaisten työn tueksi:

<https://barnahus.fi/>

Tietoa ammattilaisille

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144486/URN_ISBN_978-952-343-858-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sanoilla on merkitystä. Termikäsikirja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen

<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2022/20/duo17061>

Mitä teen, kun epäilen lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa? Vinkkejä lääkäreille.

<https://poliisi.fi/documents/25235045/33939256/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf/01b971f6-8ebb-eb54-dd97-6c1663d616b3/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf?t=1642679496880>

Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. Opas poliisille.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto>

Lastensuojelun käsikirja

Apua uhreille:

Apuu-chat 9-15 vuotiaille: <https://apuu.fi/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto MLL: <https://www.nuortennetti.fi/>

Mielenterveysseuran tukichat & puhelin. <https://mieli.fi/tukea-ja-apua/chattaa-tai-kirjoita/>

Nollalinja: <https://nollalinja.fi/>

Nuorille Sekasin-chat: <https://sekasin.fi/>

Raiskauskriisikeskus Tukinainen: <https://tukinainen.fi/>

Rikosuhripäivystys: <https://www.riku.fi/>

Nuorten Exit: <https://nuortenexit.fi/>. Nuorten Exit tarjoaa tietoa ja tukea 13-29 -vuotiaille nuorille seksuaalisen kaltoinkohtelun ja vastikkeellisen seksin tilanteisiin.

Nettiturvakoti: <https://nettiturvakoti.fi/>. Apua ja tietoa lähisuhdeväkivaltaa kokeneille.

Mielenterveystalo. <https://www.mielenterveystalo.fi/>. Tietoa aikuisten, nuorten ja lasten mielenterveyteen liittyvistä asioista, omahoito-ohjelmia sekä valtakunnallinen palvelu-ku.

Muista, että et voi ohjata uhria vain eteenpäin, vaan sinun tulee itse tehdä lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille epäilystä. Ohjauksen näihin yllä mainittuihin tuki- palveluihin tulisi tapahtua yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa.